

СЛОБОДАН ЗЕЧЕВИЋ
Институт за европске студије
Београд

УДК 316.334.3(49): 327(512.1)
Оригиналан научни рад
Примљен: 24.01.2016
Одобен: 11.02.2016
Страна: 123-132

ТУРСКА КАО КАНДИДАТ ЗА УЛАЗАК У ЕВРОПСКУ УНИЈУ

Сажетак: Односи између Турске и Европске уније су сложени обзиром да почивају на политички контроверзном ставу о могућности приступања ове државе Унији. У овом контексту треба имати у виду да је још 1963. године закључен споразум из Анкаре о придруживању Турске Европској економској заједници. Турској је признат статус кандидата за улазак у Европску унију на састанку Европског савета у Хелсинкију 1999. године док су приступни преговори започели у октобру 2005. године. Без обзира на претходно изнето поједини европски политичари оспоравају тезу да је Турска европска држава јер се поред осталог, њен главни град Анкара налази у Азији где живи 95 одсто турског становништва. Културне и цивилизацијске разлике између турске и других држава чланица Европске уније јесу осетљива тема. Приступање Турске може да изазове институционалне проблеме због броја становника ове земље (78 милиона). Наиме, у том случају Турска би уз Немачку била држава са највећим бројем посланика у Европском парламенту и утицајем у Савету приликом доношења одлука квалификованом већином. Турска има проблем са поштовањем људских и мањинских права и не признаје Републику Кипар. Због свега изнетог пријем Турске у Европску унију је неизвестан.

Кључне речи: Европска унија, Турска, приступни преговори, људска и мањинска права, европска држава, институције Европске уније

Увод

Односи између Турске и Европске уније сложени су обзиром да почивају на политички контроверзном ставу о могућности приступања ове државе Унији. У овом контексту треба имати у виду да је још 1963. године (Alomar, Dazianno, Lambert, Sorin, 2013: 483) закључен споразум из Анкаре о придруживању Турске Европској економској заједници, који је ступио на снагу 12. децембра 1964. године. Овај споразум требало је да кроз економску либерализацију односа допринесе подизању животног стандарда турских грађана, али и да обавезе турску државу да примени норме и обавезе предвиђене оснивачким уго-

ворима чиме би се евентуално створили услови да обе стране узму у разматрање питање приступања Турске Заједници.¹

Турски премијер Тургут Озал је 1987. године поднео захтев Савету за приступање његове државе Европској економској заједници (Alomar, Daziano, Lambert, Sorin, 2013: 483). Међутим, кандидатура о којој је реч није наишла на подршку у Европском парламенту и Комисији. Европски парламент тражио је да Турска призна одговорност за геноцид над јерменским народом из 1915. године, док је Комисија у децембру 1989. године издала негативно мишљење о кандидатури Турске из више разлога: лоши односи са Грчком; проблем турске окупације северног Кипра; недовољно уважавање демократских начела и права мањина. Ипак, у склопу реализације споразума о придруживању из Анкаре из 1964. године, између Турске и Европске уније је у марту 1995. године закључен споразум о успостављењу царинске Уније.² Турској је признат статус кандидата за улазак у Европску унију на састанку Европског савета у Хелсинскију 1999. године. У децембру 2002. године Европски савет доноси одлуку којом се предвиђа да, уколико Турска буде поштовала Копенхагеншке критеријуме, са овом државом могу да се отворе преговори о приступању Европској унији. У децембру 2004. године Европски савет доноси одлуку да отвори приступне преговоре са Турском под условом да ова последња по предлогу Комисије донесе одређене законодавне акте, као и да прошири примену споразума о придруживању на све новопримљене чланице Уније, укључујући и Републику Кипар. Иако је турска влада почетком 2005. године одбила да призна Републику Кипар, ипак 3. октобра исте године долази до отварања приступних преговора, с тим што се у усвојеном преговарачком оквиру подвлачи да исход преговора не може унапред да се предвиди, јер он зависи од способности Турске да испуни тражене обавезе, као и од могућности Уније да прихвати Турску у своје окриље. У случају неуспеха преговора о приступању Турска би требало да се повеже са Унијом што је могуће чвршћим везама.

У међувремену нису постигнути значајнији резултати у преговарачком процесу. Наиме, до недавно отоврено је свега 14 од 35 поглавља а привремено је затворено само једно. Приликом самита одржаног 29. новембра 2015. године између Турске и Европске уније постигнут је договор да се Турској пружи финансијска помоћ за пријем миграната са Блиског Истока и из Африке.³ У том контексту договорено је и да се ојача борба против шверца људи путем јачег надзора турске границе као и турским прихватањем реадмисије миграната. Европска унија у претходно поменуте сврхе треба да одвоји три милијарде евра које ће бити сукцесивно исплаћене Турској у року од две године, под условом да Турска покаже да предузима мере у циљу пријема, помоћи и интеграције миграната на својој територији. Европска унија је са своје стране прихватила да деблокира приступни процес Турске тако што је отворено још једно преговарачко поглавље (економска и монетарна политика). Унија је обећала

¹ Члан 28 споразума о асоцијацији између Европске економске заједнице и Турске. www.wikipedia.org, 08.01.2016.

² *L' Union europeenne et la Turquie*, www.diplomatie.gouv.fr, 08.01.2016.

³ *L' Union europeenne et la Turquie*, www.diplomatie.gouv.fr, 08.01.2016.

Турској да ће у току првог тромесечја 2016. године да ради на отварању нових поглавља. Поред тога, Унија је прихватила и да убрза визну либерализацију за турске грађане под условом да Турска у потпуности примени споразум о реадмисији из 2014. и то до јуна 2016. године. Уколико се стекну услови визна либерализација за улазак турских грађана у Европску унију требало би да ступи на снагу у октобру 2016. године. Из претходно изнетог а поготову из дужине приступних преговора може да се уочи да постоје суштински проблеми за улазак Турске у Европску унију.

Разлози у прилог турског приступања Европској унији

Стратегијски положај Турске на преласку Европе у Азију, као и њена атланска опредељеност представља један од аргумената за прикључивање ове државе Европској унији. У очима европљана Турска има и друге адуте, а реч је о динамичном привредном расту, бројном и у просеку младом становништву спремном да ради по знатно нижим примањима од европских. Са 78 милиона становника турско тржиште представља велику прилику за пласман производа предузећа из Европске уније. С друге стране, поједине државе чланице са мањком наталитета попут Немачке, могле би да увезу турску радну снагу која је неопходна њиховој привреди. Турска има геостратешки значај и у транспорту нафте из средње азијских држава ка Европској унији.⁴ Реч је о нафтоводу који би преко Азербејџана и Грузије требало да се заврши на турској обали Медитерана. Преко Турске као своје чланице Европска унија би могла да врши политички утицај на блискоисточне, арапске и азијске државе.

Сви претходно изнети европски геостратешки интереси међутим не морају да се остваре искључиво путем приступања Турске Европској унији. Могуће је наима, успоставити стратешко билатерално партнерство између две стране.

Да ли је Турска заиста европска држава ?

Према члану 49 уговора о Европској унији свака европска држава која уважава начела на којима је заснована Европска унија а ради се о поштовању људског достојанства, слободе, демократије, једнакости, правне државе и људских права, може да постане њена чланица. Из претходно изнетог проистиче да је кандидатура за чланство у Европској унији условљена не само поседовањем атрибута државе (територија, становништво и организована политичка власт) већ и географским припадањем државне територије Европском континенту (Berramdane, Rossetto, 2013: 37). Правно тумачење члана 49 уговора о Европској унији гласи да је довољно да се и врло мали део државне територије налази у Европи да би се испунио географски услов. Турска дакле, формално испуњава услов о географском припадништву Европском континенту иако се

⁴ Guy Baudelle, Benoit Montabone, *La Turquie et l' Union européenne*, <http://echogeo.revues.org>, 01.11.2016.

преко 90 одсто њене државне територије налази у Азији. У том смислу Европски савет на састанку Хелсинкију у децембру 1999. године потврдио је да је Турска европска држава (Dehousse, 2014: 17).

Међутим, без обзира на претходно изнето поједини истакнути европски политичари оспоравају тезу да је Турска европска држава. Тако је бивши француски председник Валери Жискар Дестен (Valéry Giscard d'Estaing) 2002. године у тренутцима када је био на челу Конвенције о будућности Европе, која је припремала текст Европског устава, изјавио да је Турска веома важна држава која је блиска Европи али не и европска држава.⁵ Жискар поткрепљује претходно изнети аргумент чињеницом да се главни град Турске Анкара не налази на Европском континенту, као и да 95 одсто турског становништва живи ван европске територије. Жискар сматра да они који гурају процес приступања Турске јесу заправо противници Европске уније са намером да њен институционални систем учине крхким и усмере процес европске интеграције у правцу стварања заједничког подручја за слободну робну размену између Европе и Блиског истока. Жискар овде наравно мисли на остваривање британских интереса унутар Уније. Британци се надају да би на тај начин обезбедили себи спокој јер би зауставили процес чвршћег европског интегрисања, што је иначе у супротности са изворним пројектом Европске уније. Регионална организација која би се бавила економском сарадњом између Европе и блиског Истока, заправо била би крај европске интеграције засноване на идеји о изградњи европске федералне државе.

Други проблем који се јавља у контексту турског приступања Унији јесте проблем историјске и културне утемељености европске интеграције. Уједињење европских држава у Европску унију плод је развоја политичке свести и воље људи који су живели на европском континенту, односно резултат њиховог цивилизацијског, интелектуалног и моралног развоја (Cartou, Clergerie, Gruber, Rambaud, 2006: 1). Европски народи имају заједничке цивилизацијске темеље чији је извор у грчко-римској хуманистичкој филозофији и хришћанској религији (Cartou, 1996: 4). Из ових цивилизацијских темеља проистиче европски законодавни систем који штити одређене вредности, начин живота и приступ друштвеним и породичним питањима. Исламска цивилизација, којој Турска припада, заслужује пуно поштовање али се по својим вредностима разликује од европске у погледу успостављања секуларне државе, положаја жена у друштву, критичког довођења у питање државне власти и верских догми, сатиричног односа према религији, слободе изражавања, поимању институције брака итд... Учешће отоманске империје у европској историји не може да буде доведено у питање, али је оно изражено као конфронтација два друштвена модела. Овај цивилизацијски и друштвени сукоб су донекле требале да помире радикалне проевропске реформе турског друштва које је спроводио Кемал Ататурк између два светска рата.

Историјски гледано Турска се налази на раскршћу између Балкана и Блиског истока, Медитерана и Црног мора. Турска је држава између две цивили-

⁵ Arnaud Leparmentier, Laurent Zecchini, *Pour ou contre une adhesion de la Turquie a l' Union europeenne*, www.lemonde.fr, 08.11.2002.

лизације и два света (хришћанско-европског и муслиманско-арапског). У току хладног рата, да би спречила утицај Русије на њеним границама, Турска се определила за западну страну те је њена армија постала стуб НАТО пакта и један од најважнијих савезника Сједињених Америчких Држава.

Лоши односи Турске са Грчком због Кипарског проблема

Захваљујући турској војној интервенцији 1974. године, на северном делу Кипарског острва је 1875. године успостављена протурска Република Северни Кипар. Ову државу није признала ни један од држава чланица Европске економске заједнице, док су Уједињене Нације прогласиле турску војну интервенцију на Кипру у супротности са одредбама међународног права (Manin, 2005: 102). Заједница је сматрала да је једино прогрчка влада у Никозији међународно призната. Европска унија је 2004. године примила Републику Кипар у своје окриље иако није дошло до уједињења грчког и турског дела острва. Решење је нађено у томе да се право Уније не примењује на северном турском делу острва све док Савет једногласном одлуком, а на предлог Комисије не одлучи другачије (Manin, 2005: 102). План Уједињених Нација о уједињењу два дела острва је 2004. године одбачен на референдуму у јужном грчком делу острва. Кипарски проблем озбиљно компликује процес приступања Турске Европској унији. Наиме, Турска има дипломатске односе само са Северним Кипром на коме је стационирано око 40 хиљада турских војника. Турска је потписала протокол којим је проширила примену одредби споразума о царинској унији са Европском унијом на десет новопримљених чланица у 2004. години. Међутим, Турска влада је затим нагласила да потписани протокол не значи признање владе у Никозији.

Турска као исламска држава

Институције Европске уније (Комисија и Европски парламент) никада не истичу културне и цивилизацијске аргументе као препреку за улазак Турске у Европску унију. Реч је пре свега о испуњавању Копенхагенских критеријума у погледу поштовања правних тековина, људских и мањинских права, степена економске развијености и сл... Међутим, разлика између исламске и јудео-хришћанске цивилизације и културе лебди над током приступних преговора. Постоје мишљења, попут оног бившег кардинала а затим и Папе Рацингера (Ratzinger) да европска интеграција има своју културну и цивилизацијску хришћанску основу и да није реч само о географском оквиру интеграције.⁶ У случају приступања Турске дошло би до угрожавања цивилизацијске основе Европске уније. Наиме, у Европској унији је у 2007. години живело око 16 милиона муслимана, а са пријемом Турске тај број би порастао на преко 100 милиона, или за око 18 одсто становништва.⁷

⁶ Chantal Kefyke, *L'adhesion de la Turquie a l'Union europeenne: enjeux et etat du debat*, Courier hebdomadaire du CRISP, n. 1933-1934, 2006/28, p. 5-72.

⁷ www.wikipedia.org, 24.01.2016.

Проблем ислама у Турској не би требало да постоји као такав јер је реч о лаичкој држави од 1937. године. Лаичке вредности међутим у овом тренутку брани једино у политичком смислу ослабљена турска армија. Наиме, турским политичким животом од 2002. године доминирају умерене исламистичке странке попут странке Правде и развоја (АКП) председника Реџепа Тајипа Ердогана (Ресер Таууип Erdogan).

Турско приступање и институционална и политичка равнотежа у Европској унији

Са готово 78 милиона становника Турска би у случају пријема у Европску унију била уз Немачку (81 милион) најмогољуднија чланица Европске уније. Овим би Турска у институцијама Европске уније стала раме уз раме са политички најутицајнијим чланицама као што су Немачка, Француска, Велика Британија и Италија. Једнако као и Немачка, имала би највише посланика у Европском парламенту, њих 96-оро. Број становника државе чланице утиче и на доношење одлука у Савету као једној од две гране законодавне власти у Европској унији. Наиме, према уговору из Лисабона највећи број одлука у Савету усваја се квалификованом већином која износи 55 одсто гласова за од укупног броја представника (министара) држава чланица у овом органу, под условом да чланови Савета који су позитивно гласали представљају 65 одсто становништва Европске уније.⁸ Обзиром на број становника, турски глас био би незаобилазан фактор приликом одлучивања квалификованом већином у Савету чиме би се умањио значај добијања сагласности од министара средњих или малих држава чланица. С друге стране, блокирајућа мањина која спречава доношење одлуке или акта у Савету достигнута је ако су против ње гласали представници држава које имају преко 35 одсто становништва Европске уније. И у овом другом случају Турска би уз учешће још само две велике државе чланице лако могла да спречи доношење правних норми или политичких одлука.

На основу броја становника Турска би у институционалном систему Европске уније добила политички утицај коју имају државе са изузетно развијеном привредом попут Немачке, Велике Британије, Француске и Италије, иако турски бруто друштвени производ по становнику износи 10 782 долара, док је исти у Немачкој преко 35 000 евра.⁹ Ипак, треба имати у виду да се услед динамичног економског раста Турска у овом тренутку по одређеним економским параметрима налази на седмом месту у Европи. Турска је имала изузетно високу стопу привредног раста од преко осам одсто у 2010. и 2011., да би иста пала на три одсто у 2015. години.¹⁰

Толики политички утицај у институцијама Европске уније државе чије је становништво у огромној већини исламске вероисповести и која припада различитој цивилизацији од европске, јесте неприхватљив за многе унутар Уније.

⁸ Члан 16 став 4 уговора о Европској унији.

⁹ www.tresor.economie.gouv.fr, 17.01.2016.

¹⁰ www.wikipedia.org, 15.01.2016.

Поред тога, познато је да је Турска у војном и политичком смислу везана за Сједињене Америчке Државе те би њено гласање у институцијама Уније могло да се поклапа са британским, обзиром и да је Велика Британија чврсто везана атлантским партнерством са Сједињеним Државама. Турско-Британски двојац би дакле, могао да угрози традиционално доминантну и водећу улогу Француске и Немачке у Европској унији. Управо ово последње партнерство је у претходним деценијама омогућило да дође до одређеног степена федерализације европског уставног и правног поретка.

Поштовање људских права и права мањина

Европски суд за људска права у Стразбуру обрађује велики број притужби на рачун турских власти у погледу поштовања људских права. Тако је између 2003. и 2005. године овај Суд обрадио 161 предмет и донео 132 пресуде у којима утврђује повреде људских права од стране турских власти, а 28 предмета се завршило споразумом са подносиоцем захтева док је само у два случаја Турска ослобођена.¹¹ Турски кривични закон је предвиђао ка кажњиво „клеветање националног идентитета“ те су по том основу кривично гоњени турски интелектуалци попут Орхана Памука (Orhan Pamuk) или јерменског новинара Хранта Динка (Hrant Dink). У турским затворима коришћени су различити облици тортуре попут електрошокова, а долазило је до неразјашњених смртних случајева приликом пребацивања затвореника из једног затвора у други. Поред тога, јављали су се случајеви где притвореници нису могли да добију заштиту адвоката. Ипак, Турска је направила помаке у правцу заштите људских права укидањем 2004. године смртне казне као тежњама председника Ердогана да искорени тортуру над затвореницима. Такође је укинута одредба турског закона о превентивном притвору од тридесет који је сведен на четири дана.

Поштовање мањинских права још је једна препрека на путу уласка Турске у Европску унију. Пре свега реч је о курдском проблему. Наиме, још је Кемал Ататурк двадесетих година прошлог века обећао Курдима аутономију, али је ово обећање остало мртво слово на папиру. Турске власти су деценијама имале сукоб са курдским становништвом који је довео до стварања оружане Курдске гериле предвођене седамдесетих и осамдесетих година XX века Курдском радничком партијом (ПКК). Овај сукоб произвео је репресију турске државе над курдским интелектуалцима и уметницима. Турска је тек 2002. године укунула ванредно стање у једанаест курдских провинција.¹² С друге стране, Турска је признала масакр али не и унапред испланиран геноцид над јерменским народом који је извршен 1915. године. Управо због помињања геноцида над Јерменима у децембру 2005. године дошло је до кривичног гоњења нобеловца Орхана Памука од стране турских власти.

¹¹ Chantal Kefyeye, *L'adhesion de la Turquie a l' Union europeenne: enjeux et etat du debat*, Courier hebdomadaire du CRISP, n. 1933-1934, 2006/28, p. 5-72.

¹² Chantal Kefyeye, *L'adhesion de la Turquie a l' Union europeenne: enjeux et etat du debat*, Courier hebdomadaire du CRISP, n. 1933-1934, 2006/28, p. 5-72.

Члан 10 турског устава јемчи једнакост свих грађана без обзира на верску, расну, филозофску, религијску или полну припадност. Ипак, у Турској као исламској земљи далеко од тога да је достигнут ниво полне равноправности који постоји у Европској унији. У централним и источним деловима турске проценат описмењавања женског становништва је слаб тако да оно углавном остаје код куће и нема запослење, док је учешће жена у турској политици процентуално веома мало.¹³ У турски кривични закон се релативно касно уведе оштре санкције за физичко злостављање жена од стране партнера (2004. година). У пракси постоје и даље захтеви да младе девојке пре брака донесу „потврду о невиности“. Приликом доношења турског кривичног законика 2004. године било је захтева да се у претходно поменути унесе кривично дело „зинаба“ односно брачне преваре, што је спречено тек захваљујући оштром противљењу институција Европске уније. Хомосексуалци у Турској такође не уживају иста права као у Европској унији. Владајућа странка Правде и развоја наглашава да еволуција у том правцу није на дневном реду. У 2005. години гувернер Анкаре тражио је од турског тужилаштва да забрани организацију КА-ОС-ГЛ за одбрану права хомосексуалаца због њених „неморалних ставова“, али се од ове иницијативе одлустало опет на интервенцију из Европске уније.

Закључак

Приступање Турске Европској унији започело је далеке 1963. године потписивањем споразума из Анкаре о придруживању ове државе Европској економској заједници. Иако просечна дужина процеса приступања износи нешто више од десет година, индикативно је да до данас није дошло до турског пријема у Унију. Из претходно изнетог проистиче да је Турска случај за себе који не треба доводити у везу са приступањем других европских држава. Случај турске заправо говори више о недоумицама Европљана у вези са њеном кандидатуром него о могућностима уласка других кандидата.

Европска унија се неоспорно суочава са техничким проблемима у овом процесу како у погледу примене европских правних тековина (*aquí communitaire*) или пак у погледу пуног поштовања људских и мањинских права од стране турских власти. Присутне су и објективне тешкоће везане за степен економске развијености Турске у односу на европски просек. Поред ових техничких постоје и дубље суштинске препреке за пријем Турске у европско окриље. Наиме, разлике о којима је било речи не би дошле до изражаја у толикој мери да је Турска класична европска држава која припада јудеохришћанској цивилизацији и култури. Турска као држава исламске цивилизације има додатни изазов доказивања да је као таква спремна да у потуности прихвати европске стандарде. Међутим, и када би до тога дошло остају недоумице да ли су све чланице Европске уније спремне да прихвате ризик од ремећања институционалне и демографске равнотеже које би могао да изазове пријем ове мно-

¹³ Chantal Kefyeye, *L'adhésion de la Turquie à l'Union européenne: enjeux et état du débat*, *Courier hebdomadaire du CRISP*, n. 1933-1934, 2006/28, p. 5-72.

гољудне исламске земље у Европску унију. С тим у вези треба имату у виду да је Француска истакла да би о турском пријему у Европску унију њени грађани морали да се изјасне на референдуму. Пораст исламизма односно мешања религије у световне послове у исламском свету, све више даје за право онима који сматрају да Турска није европска држава јер не припада у Европи владајућој култури.

Ако већ постоје озбиљне препреке и недоумице у вези са пријемом Турске у Европску унију поставља се питање зашто је уопште отворен процес њеног приступања? У овом контексту треба имати у виду да је Турска још 1952. године ушла у НАТО пакт и тиме постала кључни савезник Сједињених Америчких Држава у јужној Европи, са задатком да блокира евентуални стратешки уплив Русије у том региону. Интерес Сједињених Америчких Држава је не само да чврсто војно интегрише Турску у западни савез, већ и да то учини у економском и политичком смислу кроз њен пријем у Европску унију. Поред Сједињених Држава и Велика Британија има интерес за пријем Турске у Унију. Реч је о британском стратешком приступу развоју европске интеграције која би по Британцима требала да се одвија у правцу одржавања великог заједничког тржишта лишеног сваке државне суверености. Дакле, Британци посматрају Европску унију као заједнички економски простор лишен јединствене федералне власти, војске и спољне политике. Велика Британија очекује да би пријем једне велике државе која се толико разликује од осталих заправо онемогућио сваки чвршћи облик интегрисања унутар Европске уније. На крају, треба имати у виду економске интересе свих држава чланица да интегришу турско тржиште са великим бројем потрошача у европско, како би на њему слободно пласирали своје производе.

Турско приступање Европској унији упућује заправо на суштинско питање, какву Унију Европљани желе? Уколико је реч о намери да се створи суверена федерална европска држава онда би случај Турске требало да буде закључен стварањем блиских веза између ње и Европске уније кроз једну врсту привилегованог партнерства које иначе постоји у односима Уније са Норвешком или Швајцарском. Дакле у том случају пријем Турске у Европску унију био би искључен, што ни у ком случају не би представљало омаловажавање Турског народа и државе јер таква привилегована партнерства постоје примера ради у односима између Сједињених Америчких Држава и Канаде, или пак Мексика. У случају да Европска унија потпуно прерасте у лабави конфедерални савез са примарним задатком одржавања у животу великог заједничког европског тржишта, онда пријем Турске у Европску унију сам по себи не би представљао непремостив проблем.

Литература:

1. B. Alomar, S. Daziano, Th. Lambert, J. Sorin, *Grandes questions europeennes*, Sedes, 3 edition, Paris, 2013.
2. Abdelkhaleq Berramdane, Jean Rosseto, *Droit de l' Union europeenne*, LGDJ, Paris, 2013.

3. Georges Berthu, Dominique Souchet, *Le traite d' Amsterdam contre la democratie*, Liberte politique, Paris, 1988.
4. Louis Cartou, Jean-Louis Clergerie, Annie Gruber, Patrick Rambaud, *L' Union europeenne*, Dalloz, 6 edition, Paris, 2006.
5. Michel Clapie, *Manuel d' institutions europeennes*, Flammarion, 3 edtion, Paris, 2010.
6. Philippe Moreau Defarges, *Les institutions europeennes*, Armand Colind, 3 edition, Paris, 1998.
7. Sous la direction de Renaud Dehousse, *L' Union europeenne*, La documentation francaise, 4 edition, Paris, 2014.
8. Valery Giscard d' Estaing, *La constitution pour l' Europe*, Albin Michel, Paris, 2003.
9. Sajmon Hiks, *Politički sistem Evropske unije*, Službeni glasnik, Beograd, 2007.
10. Guy Isaac, Marc Blanquet, *Droit general de l' Union europeenne*, Sirey, 10 edition, Paris, 2012.
11. Philippe Manin, *L' Union europeenne*, Pedone, N. 6, Paris, 2005.
12. Le traite de Nice, premieres analyses, PUS, Strasbourg, 2001. – Ch. Carotenuto, *Le deuxieme et troisieme piliers*.
13. Andre Pecheul, *Le traite de Lisbonne, La constitution malgre nous?*, Editions Cujas, Paris, 2008.
14. Slobodan Samardžić, *Evropska unija kao model nadnacionalne zajednice*, Institut za evropske studije, Edicija Analize, Beograd 1998.
15. Nicolas Sarkozy, *Un traite pour l' Europe*, Dalloz, Paris, 2008.
16. Jean-Luc Sauron, *Comprendre le traite de Lisbonne*, Gualino editeur, Paris, 2008.
17. Denys Simon, *Le systeme juridique communautaire*, PUF, 3 edition, Paris, 2001.
18. Slobodan Zečević, *Evropska unija – pravo i institucionalni sistem*, Evropski univerzitet, Beograd, 2011.

TURKEY AS A CANDIDATE FOR ACCESSION TO THE EUROPEAN UNION

Summary: Relations between Turkey and the European Union are complex because it is based on a political controversial stance on the possibility of accession of this country to the Union. Turkey and the European Union concluded already in 1963 the agreement on association. This country was recognized as candidate to the accession in 1999 on meeting of European council in Helsinki and the negotiation of accession started only in October 2005. However regardless previously disclosed certain European politicians dispute the thesis that Turkey is European country because its capital Ankara is in Asia where she lives 95 percent of Turkish population. There is also a hypersensitive terrain of cultural and confessional differences between Turkey and other EU members. The accession of Turkey can cause an institutional problem in European Union due to the numerous Turkish populations (78 millions). In that case Turkey will be with Germany the biggest country of the Union with the most important number of the deputy s in European Parliament and the great influence in Council when its take decision by qualify majority vote. Turkey has also problem with respect of human and minority rights and do not recognize the Republic of Cyprus. Due to the above stated reasons, the Turkish entry into the European Union is extremely uncertain.

Key words: The European Union, Turkey, accession negotiation, human and minority rights, European country, The institutions of European Union